

Članak visokog predstavnika Christiana Schwarz- Schillinga: “Bosna i Hercegovina na putu napretka”

Bosanci i Hercegovci će brzo preuzeti odgovornost od međunarodne administracije

Novi – i posljednji – visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu planira privesti kraju poslijeratni protektorat. Međutim, policijska i vojna misija Europske unije će ostati još izvjestan period

Bosna i Hercegovina je tijekom protekloga desetljeća prešla dalek put, istovremeno se nastojeći obnoviti uz međunarodnu pomoć nakon konflikta koji je bio najrazorniji u Europi nakon Drugog svjetskog rata. Međutim, pomaci koji su ostvareni bit će održivi tek onda kada sami Bosanci i Hercegovci preuzmu odgovornost za mirovni proces. Moj zadatak na funkciji posljednjeg visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini je da vršim nadzor nad tranzicijom sa današnjeg kvazi-protektorata na lokalnu odgovornost.

Funkcija koju sam naslijedio u veljači utvrđena je Daytonskim mirovnim sporazumom u cilju vršenja nadzora nad provedbom sporazuma iz 1995. godine kojim je okončan rat u Bosni i Hercegovini. Kao odgovor na masivnu opstrukciju od strane nacionalističkih snaga tijekom prve dvije godine provedbe, ovlasti visokog predstavnika su se proširile u prosincu 1997. godine na sastanku u Bonnu, od kada visoki predstavnik može smjenjivati dužnosnike sa funkcija i donositi zakone ukoliko tako smatra, kako bi unaprijedio mirovni proces. Ove ovlasti su nakon toga bile poznate kao “bonnske ovlasti”.

U godinama koje su uslijedile, trojica mojih izravnih prethodnika – Carlos Westendorp iz Španjolske, Wolfgang Petritsch iz Austrije i Paddy Ashdown iz Velike Britanije – obilno su koristili bonnske ovlasti u prevazilaženju opstrukcionizma i uspostavljanju institucija potrebnih za održivu modernu demokraciju. Na ovaj način, oni su uspjeli pokrenuti mirovni proces naprijed i Bosna i Hercegovina je svakako u mnogo boljoj poziciji zahvaljujući njihovim naporima, kao i naporima prvog visokog predstavnika, Carla Bildta iz Švedske.

I ja sam spreman koristiti bonnske ovlasti ako bih bio uvjeren da bi njihovim korištenjem pomagao u otklanjanju prijetnji miru i stabilnosti, davanju potpore radu Međunarodnog krivičnog tribunala za bivšu Jugoslaviju u Hagu, ili slabljenju nacionalističkih fanatika. Međutim, postoje granice onoga što se može postići nametanjem, i te granice su skoro zasigurno dostignute.

Dekretom se ne može urediti pomirenje, osiguranje dobrih prilika i prosperitet. Institucije koje su stvorene nametanjem nikada učinkovito neće funkcionirati ako ih ne prihvate sami Bosanci i Hercegovci iz svih naroda i ako od njih građani Bosne i Hercegovine, a ne međunarodna zajednica, ne budu očekivali da svakodnevno provode reforme i uvode demokratska pravila i procedure u procesu izgradnje države iz baze prema gore.

Izazov koji je pred nama danas je kako uvjeriti Bosance i Hercegovce da je u njihovom interesu da se međusobno slažu a ne da im se naređuje da žive zajedno. Za ovo je potrebno da dođe do promjene u načinu razmišljanja među građanima Bosne i Hercegovine, koji su se navikli na upadljivu nazočnost međunarodne zajednice u njihovoj zemlji, kao i među pripadnicima međunarodne zajednice, koja se navikla da intervenira na svim razinama odlučivanja.

Jedna od posljedica promjene kursa i nastojanja da se izbjegne

uporaba bonnskih ovlasti mogla bi biti usporavanje pomaka koji su tijekom ove godine bili dosta vidljivi. Ali niti stagnacija niti vraćanje u vremena kada je jedan morao izgubiti da bi drugi dobio nisu neizbježni. Ipak, vjerujem da je moguće da nas Bosanci i Hercegovci iznenade i dokažu svijetu da karikatura od države prikazana kao "propala država u Europi", kako su je opisali neki međunarodni promatrači, nije više točna.

Moj optimizam se temelji na iskustvu iz Bosne i Hercegovine, kada sam radio uglavnom na lokalnoj razini kao međunarodni medijator, i na susretima sa mnogim Bosancima i Hercegovcima koje sam upoznao tijekom proteklih 13 godina. U obilascima Bosne i Hercegovine uzduž i poprijeko u više od deset godina, ja sam posredovao u postizanju više od 120 medijacijskih sporazuma o veoma osjetljivim pitanjima. Radeći na taj način, vidio sam impresivne promjene kao rezultat napora lokalnih ljudi i njihovih institucija.

Pregovori u kojima sam sudjelovao često su bili izuzetno mučni i zahtijevali su ogromno strpljenje. Nakon svega, lakše je popraviti fizičku štetu nego zaliječiti psihološke rane. Smatram da je nevjerojatno da su strane tako brzo nakon sukoba mogle konstruktivno razgovarati jedne sa drugima i na kraju doći do razumnih rješenja.

Također postoje i ogromni poticaji. Ove godine Bosna i Hercegovina bi mogla potpisati Sporazum o pridruživanju i stabilizaciji sa Eeropskom unijom i pristupiti NATO-vom programu Partnerstvo za mir. Ovo su ključni ciljevi na putu ka euro-atlantskim integracijama. Moj Ured će uraditi što je u njegovoj moći da pomogne Bosni i Hercegovini realizirati ove ciljeve i profesionalno voditi pregovore sa međunarodnim sugovornicima. Ali da bi ove procese pokrenula naprijed, Bosna i Hercegovina mora u potpunosti biti suverena zemlja. To znači da ja na koncu moram odstupiti.

Datum za zatvaranje Ureda visokog predstavnika još nije

utvrđen. Ali on se mora zatvoriti. Ured je utemeljen kao privremena institucija, i zadatak za čiji nadzor je i utemeljen bliži se kraju. Bosna i Hercegovina ide dalje od provedbe Daytonu, što je u potpunosti pozitivan razvoj događaja.

Okončanje postojanja Ureda visokog predstavnika u bliskoj budućnosti, i sa njime i bonnskih ovlasti, ne signalizira kraj međunarodnoga angažmana u Bosni i Hercegovini. To će više nagovještavati početak novog poglavlja u odnosu ove zemlje sa svijetom, a posebno sa ostatkom Europe.

Na ovo poglavlje treba gledati kao na priliku, jer budućnost Bosne i Hercegovine samo može biti u Europi; kao dio i europskih i euro-atlantskih integracija. Štaviše, ja neću otići iz Bosne i Hercegovine kada ne budem više visoki predstavnik. Umjesto toga, ja ću ostati ovdje na funkciji specijalnog predstavnika Europske unije i djelovati ću kao netko tko pomaže u usmjeravanju procesa.

Izazovi na funkciji specijalnog predstavnika EU će vjerojatno biti veći nego izazovi koje ima visoki predstavnik jer će sredstva koja će mi biti na raspolaganju biti dosta slabija. Umjesto bonnskih ovlasti, morat ću se oslanjati na moje sposobnosti nagovaranja gdje je posljednji podsticaj konačni ulazak u Europsku uniju i NATO.

Pored toga što su od kritičnog značaja za Bosnu i Hercegovinu, predstojeće godine predstavljaju jedinstvenu priliku za Europu i stabilizacijske mehanizme koje ona razvija. EUFOR, najveća vojna misija Europske unije, ostat će u Bosni i Hercegovini da održava sigurno i stabilno okruženje i osigura da više ne dođe do ponovnih neprijateljstava. Policijska misija EU će na sličan način nastaviti da radi sa bh. policijom u nadgledanju reformi, čime će dovesti do uređenja policije u BiH sukladno europskim standardima. A Europska komisija će nastaviti pomagati Bosni i Hercegovini u poslijeratnoj obnovi i demokratskoj transformaciji.

Da budemo iskreni, Europa nije uvijek u Bosni i Hercegovini činila pravu stvar. Ja sam i te kako svjestan toga, jer sam podnio ostavku na funkciju u njemačkoj vladi 1992. godine u znak protesta protiv kolektivne nemoći da zaustavimo rat u BiH. Ja nisam mogao prihvatiti činjenicu da se pola stoljeća nakon Drugog svjetskog rata, kada su se Europa i svijet zavijetovali da nikad više nećemo tolerirati genocid, pred našim očima vrši etničko čišćenje, a mi nismo bili voljni da poduzmemo potrebne korake da to zaustavimo.

Međutim, danas je Europa u mnogo boljoj poziciji da pomogne Bosni i Hercegovini. Isprobani mehanizmi, posebno u obliku pretpristupnih pregovora Europske unije i Akcinog plana za članstvo u NATO-u, izrađeni su u prošlom desetljeću i postoje da bi se lideri BiH usredsredili na reforme koje će u narednim godinama biti potrebne njihovoj zemlji.

Ovaj proces nije spektakularan kad se posmatra svakodnevno. Uglavnom se radi o postizanju utvrđenih standarda i izradi novih zakona ili prilagođavanju postojećih kako bi bili sukladni europskim normama. Ovdje će posebno Europska komisija morati preuzeti vođstvo, kao što je uradila u centralno i istočnoevropskim zemljama koje su pristupile Europskoj uniji u 2004. godini. U periodu od nekoliko godina, ovaj proces može transformirati društvo, čime će pripremiti Bosnu i Hercegovinu za članstvo u EU i omogućiti Bosancima i Hercegovcima da se uključe u glavne europske tokove.

Izbori u listopadu bi trebalo da Bosancima i Hercegovcima daju priliku za debatu o načinu kako krenuti dalje i kako odabrati lidere koji su u najboljoj poziciji da osiguraju europsku budućnost za ovu zemlju. Jer oni, ne ja, će biti odgovorni za pregovaranje o uvjetima i brzini ulaska njihove zemlje u Europu.

Izborna kampanja može obustaviti reforme koje su pokrenute u nedavnim godinama jer političari odlažu donošenje teških odluka u vremenu prije glasanja koje je od ključnog značaja.

Izbori su od kritičnog značaja za jednu demokraciju, i ja neću vještački ubrzavati procese nametanjem zakona, čime bi domaće političare oslobodio odgovornosti za njihove eventualno nepopularne izbore. Ta vremena su prošlost.

Proces europske integracije je bio izvanredan za sve zemlje koje danas čine Europsku uniju i pomogao je da se stvori besprimjieran mir, prosperitet i dobre prilike. Ovaj proces je isto tako pomogao da zacijelevane rane nakon Drugog svjetskog rata, koji je bio najrazorniji rat koji je svijet ikada vidio.

Liječiti rane nikada nije lako, i mnoge rane Bosne i Hercegovine i dalje su otvorene. U vrijeme pisanja ovoga članka, Radovan Karadžić i Ratko Mladić, dvojica najviše rangiranih pojedinaca koje je Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju u Hagu optužio za ratni zločin, i dalje su na slobodi, i to, više od deset godina nakon objavljivanja njihovih optužnica. To je neprihvatljivo. Oni se moraju izvesti pred lice pravde da bi Bosna i Hercegovina mogla ostaviti prošlost iza sebe.

Oni među nama koji su iskusili najmračnije dane Europe i koji su doživjeli da vide kako Europska unija i NATO rastu i obuhvataju zemlje koje su nekada bile dio istočnog bloka shvataju koliko daleko i koliko brzo je moguće ići naprijed kada je zemlja na pravom putu. Iako Bosna i Hercegovina ima još dosta puta da pređe, cilj konačnog članstva u ovim institucijama trebao bi biti dovoljno snažan da pomogne Bosancima i Hercegovcima da prevaziđu podjele i oblikuju sopstvenu sudbinu.

Schwarz-Schilling / Budućnost Bosne i Hercegovine

IP • Proljeće • 2006

Global Issues